

משפחה אלטרנטיבית

בעשורים האחרים נראים יותר ויותר מבנים משפחתיים שונים מהדגם המסורתי, אך לעתים החברה עדיין מתקשה לקבל אותם. לכבוד יום המשפחה, כמה טיפים להורים שיעזרו לילד להתמודד עם שאלות והערות

הכלל הראשון הוא שההורה יהיה שלם עם עצמו ועם בחירת סוג המשפחה שבה הוא נמצא.

כללי עשה ואל תעשה במתן כלים לילד להתמודדות עם מבנה משפחה "אחר":

רצוי להיות רגועים כשמסבירים לילד את נושא מורכבות המשפחה.

להשתדל להיות מוכנים לשאלות. אם ההורה אינו מרגיש מוכן, רצוי לנסות להשהות את השיחה, להתכונן אליה, אפילו בסיוע של איש מקצוע, כדי לתת לילד מידע שיאפשר לו להתמודד עם "העולם בחוץ" ועם שאלות של חברים. עם זאת, רצוי שלא להתעלם מהשאלות של הילד או לדחות אותן עד לגיל שבו "הוא יבין לבד" או לגיל שההורה חושב שרק בו "אפשר לדבר על זה". חוסר התמודדות עלול ליצור חוויה שלילית אצל הילד.

חשוב לא לשקר לילד ולא להמציא הסברים שלא יוכלו לעמוד במבחן הזמן.

כשטוננים הסבר לילד, יש להתחשב בגילו ולהשתמש בשפה ובמושגים מעולמו בהתאם. לילד בן חמש ההסבר יהיה קצר ופשטני יותר מלילד מתבגר, כאשר חשוב להרגיע את החרדה ולעשות נורמליזציה של המצב המשפחתי. לדוגמה, אם ההורים התגרשו, אפשר לומר: "אמא ואבא אוהבים אותך ותמיד יישארו ההורים שלך, אבל כבר לא רוצים לגור ביחד ואין לזה קשר אליך".

על ההורה להרגיש שקיימים סוגים שונים של משפחות וכל אחד מחליט מה טוב לו. ייתכן שהמצב הנתון של ההורה הוא מתוך בחירה או מחוסר ברירה. עם זאת, חשוב שההסבר לילד יהיה כמה שפחות טעון רגשית, גם אם ההורה רגשות

לדוגמה, הגננת מבקשת להביא לפעילות בגן רק הורה אחד, לספר על משפחה אך ללא הקשר דווקא להורים אלא למשפחה באופן כללי. דהיינו, מנסים מראש להגמיש את מושג המשפחה.

את ההתייחסות למה נחשב נורמלי או לא נורמלי קובעת החברה, אבל את ההתייחסות של הילד למבנה המשפחה קובע ההורה. אם ילד יגדל בגן שבו ישנן משפחות מהרבה "סוגים", הרי שהוא יאלץ פחות ופחות להתמודד עם שאלות משוות וכך יקטן הלחץ. אך גם אם לא זה המצב, הרי שהגישה של ההורה/הורים לעניין, היא שתספק את רשת הביטחון הרגשית ואת ההתייחסותו של הילד לשאלה בעתיד ובכלל.

לדוגמה, כשמדובר בילד להורים גרושים, לעיתים יש לילד נטייה לקחת על עצמו את האשמה באשר לפירוד, להיכנס לקונפליקט של נאמנות ולקחת צד, גם אם לא התבקש לעשות זאת. כאשר מצטרפת לפעמים הסתה מודעת או לא מודעת מצד אחד ההורים, עלולה להיגרם החצנה של הקשיים הללו. התגובה של הילד יכולה להתבטא במצוקה רגשית ובשינוי התנהגותי. למשל, ילד בגיל בית ספר יסודי יכול להפוך לחסר שקט, מתגרה בילדים אחרים ותוקפני, או להיפך - מופנם ומסתגר מאוד. לעיתים רואים גם התפתחות של הפרעת חרדה שתתבטא בפרד ללכת לבד לשירותים, למקלחת, בקשה לחזור לישון עם ההורה.

אם הילד חוזר מהמוסד החינוכי וההורה מזהה קשיים, או הילד פונה ישירות להורה ושואל שאלות על ההורה השני, הרי שניתן לעזור לו, לצייד אותו בכלים למענה או לתת הסבר מניח את הדעת עד שיגדל ויתפתח רגשית וקוגניטיבית ויוכל להבין את המורכבות. מהבחינה הזאת

המשפחה המסורתית עוברת מהפך תרבותי וחברתי בשנים האחרונות. קרוב למחצית מהנישואים בישראל מסתיימים בגירושים, כמו בשאר העולם המערבי. נוסף על כך אנו עדים ליותר ויותר מבני משפחה שונים ומורכבים, כגון משפחות של הורים יחידאים, משפחות שבהן זהות האב אינה ידועה (תרומת זרע), משפחות חד-מיניות, הורים גרושים שהתחתנו בשנית והקימו משפחה נוספת. מורכבות זאת של המשפחה הגרעינית היא מציאות שהילד צריך ללמוד להתמודד עמה - בחברה ובתוך המשפחה עצמה.

"למרות שבשנים האחרונות ישנה פתיחות גדולה בנושא זה, עדיין ישנה נטייה בחברה לבצע את ההבחנה בין המשפחה המסורתית, אמא-אבא-ילד, לבין כל היתר", אומרת ד"ר טטיאנה אברט, פסיכיאטרית ילדים ונוער ומנהלת המרפאה לבריאות הנפש לילדים ונוער בהלל יפה. "ההבחנה הזו יכולה לגרום להורים עצמם להרגיש פחות מקובלים ויותר חריגים בחברה, וזה כשלעצמו יוצר השלכה על הדרך שבו הילד רואה את המשפחה".

ד"ר אברט ממשיכה וטוענת כי "הקונפליקט הפסיכולוגי שנוצר אצל הילד יכול להשפיע על הדרך שבה הוא מתמודד עם הילדים במוסד החינוכי שאליו הוא שייך, שלעיתים עלולים להטיח הערות פוגעניות או לשאול שאלות שאינו יודע בהכרח לענות עליהן. כך שגם שאלה פשוטה כגון 'מה אבא שלך עושה?' עשויה להיות בעלת משקל רגשי עצום לילד שאינו יודע את זהותו של אביו".

מה עושים עם זה?

"לשמחתנו", משיבה ד"ר אברט, "כיום, בחלק מהמוסדות החינוכיים מודעים לתופעה זו ונוקטים באמצעים מתאימים.

שליליים חזקים כלפי המצב המשפחתי הקיים.

בהתאם לרמת המסוגלות של ההורה, רצוי להרגיש בפני הילד את הצדדים החיוביים של המיוחדות המשפחתית. לדוגמה, אצל הורים גרושים, אפשר לציין בפני הילד שעכשיו יש לו שני חדרים משלו ולא רק אחד. במשפחות שבהן שתי אמהות או שני אבות, להדגיש את המיוחדות בכך שיש לו מה שלאחרים אין.

חשוב שההורה יהיה קשוב לילד ולתכנים שהוא מביא איתו מהמוסד החינוכי, כדי שידע להעלותם בפני המחנך על מנת שזה יוכל לסייע לילד מול חברת הילדים.

שימוש בספרות מתאימה להסבר לילד על קיומן של משפחות "אחרות". במקרה של הורות יחידאית או הורות חד-מינית, חשוב לזכור שהילד גדל למצב נתון ומבחינתו פעמים רבות זהו המצב הטבעי. לכן ההתמודדות היא עם הסביבה שמתקשה לקבל. לעניין זה השקיפות וההסבר של ההורים הם הבסיס לכך שהילד יידע להסביר את עצמו החוצה לכשיצטרך.

"בסופו של יום", מסכמת ד"ר אברט, "כאשר הורה לוקח אחריות על המצב המשפחתי והמבנה המשפחתי, כאשר הורה שלם עם עצמו ומשדר את זה לילד, הרי שהילד מרגיש רצוי, הוא מתחזק רגשית וביטחוני יהיה קשה לערער על-ידי מישהו מבחוץ ביום שבו יצטרך להסביר את עצמו בפני החברה".